

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Глобалізація виступає як об'єктивна тенденція, багатовимірний, закономірний незавершений процес, підготовлений усім попереднім розвитком людства, що несе із собою шанси та виклики багатьом країнам, і особливо тим, що розвиваються. В інтересах кожної країни увійти, по можливості, у процес глобалізації якнайшвидше, зайняти у ньому певне, важливе для себе місце та використати можливості, які відкриває глобалізація. Держави повинні бути зацікавлені у тому, щоб надати глобалізації таке міжнародно-політичне оформлення, яке б дозволило максимізувати позитивну віддачу глобалізації на їхню користь. Сучасна Україна – це потенційна держава європейського значення, що прагне знайти національну форму та зміст, як у соціально-економічному, так і в політичному сенсі. В умовах, що пов'язані із процесами глобалізації, Україна потребує національної ідеї як консолідуючого фактора, що об'єднає всі верстви суспільства.

Оскільки Україна стала суверенною, самостійною, незалежною державою і українська національна ідея у головних своїх рисах реалізована, то постає завдання змістовного оновлення цієї ідеї. У пошуках нового змісту національної ідеї, адекватного до нових суспільно-політичних реалій, в яких перебуває Україна, слід, враховуючи традиції та менталітет народу, збагачуватися прогресивними надбаннями, виробленими у межах інших цивілізацій.

Національна ідея у більшості громадян національної держави є об'єднуючим фактором та збуджуючим чинником оновлення суспільства. Вона покликана виконувати консолідуючу роль суспільства, його поступу до політичної нації та пробуджувати могутній інстинкт національного будівництва. "Те, що бракує українській ідеї, – за словами Д. Донцова, – це "цілком новий дух". Наша мандрівка по пустелі ще не скінчилася тому, що були у нас тисячі воль замість однієї і сотні туманних, замість однієї яскравої думки, що лучила б усіх в одну цілість. Бо що є нація,

коли не скупчення мільйонів воль довкола образу спільного ідеалу? Ідеалу панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщину по батькам і яку хоче залишити своїм дітям" [1, с. 195].

Навколо української національної ідеї та її реалізації точаться суперечки. Погляди на неї мають чимало варіантів як в історичному мунулому, так і сьогодні. Так, вислів "національна ідея", за думкою сучасного українського філософа В. Лісового, застосовують у таких значеннях, як важлива ідея для суспільства будь-якого змісту, щодо якої існує згода більшості громадян, або ж таку, що здатна одержати підтримку більшості громадян й сприяє громадянському єднанню. Одночасно під "національною ідеєю" розуміють особливості національної свідомості, що пов'язані із позначенням національної мрії, призначенням нації тощо [1, с. 593].

Останнім часом панує така точка зору, що національною ідеєю у сучасній Україні є створення ефективної економіки, яка б стала основою всезагального добробуту. Проте, як зазначає В. Лісовий, така ідея економічно потужної та цивілізованої України не може бути суто українською, оскільки сьогодні вона є скоріше інтернаціональною, й вважає, що суто українська національна ідея має бути пов'язана перш за все з духовним відродженням, зокрема української мови та культури. Одночасно існує думка багатьох вітчизняних економістів про те, що у світлі соціально-економічних трансформацій, які викликані глобалізаційними процесами, актуальною є національна ідея, що втілює філософію конкурентоспроможності сучасної України. Ми вважаємо цю думку досить слушною, оскільки одне не існує без іншого, й виступає гармонійним поєднанням як духовного так і економічного розвитку. Важливим приводом для загально-національної гордості усіх громадян України може стати усвідомлення того, що твоя країна є та, яку поважають й знають у світі як конкурентоздатну.

Чим же ми можемо визначити конкурентоздатність країни? Перш за все, це здатність країни досягти та підтримувати високі темпи економічного зростання. Тобто, мова йде про те, яким чином нації створюють та підтримують середовище, що забезпечує високий рівень і якість життя населення. Серед інших факторів конкурентоспроможності велика роль безумовно належить культурі. Так, німецький філософ М. Вебер,

досліджуючи взаємозв'язок культури та економіки, приходять до висновку, що нації конкурують не тільки товарами та сферою послуг, а й системами ціннісних орієнтацій суспільств та системами освіти.

У сучасному постіндустріальному соціумі відбуваються зміни в усіх системах та підсистемах суспільства. Якщо раніше земля, праця, капітал – були ключовими елементами виробництва, то у постіндустріальну епоху в багатьох галузях виробництва головною складовою стає інформація. У соціальному житті відбувається перехід від ієрархії (поділу на нижчі і вищі чини) до сіткової організації. Власність перестає бути головним критерієм соціальної диференціації. Класову структуру поступово змінює статусна історія, яка формується на підставі освіти, рівня культури та ціннісних орієнтацій. Вісь соціального конфлікту пролягає не по лінії володіння чи неволодіння власністю, а по лінії володіння знаннями та контролю над інформацією. Освіта також трансформується з інституту в самостійну систему, яка визначально впливає на сферу праці та економіки, є стратегічним ресурсом державних політичних структур, пріоритетним статусом і групоутворювальним чинником. Таким чином, інформаційне суспільство характеризується передусім розвитком виробництва інформації, а не матеріальних цінностей. Стратегічними ресурсами і головним чинником розвитку цього суспільства є розумовий капітал, концентрація теоретичного знання, обробка інформації, освіта, кваліфікація і перекваліфікація.

Як бачимо, у сучасній економіці акцентується увага не тільки і не стільки на матеріальному виробництві, скільки на проблемі потенцій людського фактору. Здатність нації підтримувати сучасну й ефективну систему освіти, що підвищує інтелектуальний рівень робочої сили, є важливою умовою конкурентоздатності.

В епоху глобалізації конкурентоспроможність країни дещо трансформувалася. Так, починають домінувати генерування, збереження та передача знань й інформації, освіта, охорона здоров'я і оточуючого середовища. Все це спрямовано, перш за все, на розвиток високоосвіченого людського потенціалу. Саме він і є найбільш цінним та вагомим, оскільки в епоху глобалізації конкурентоспроможність є похідною від нього. Проте, дана проблема є для України надзвичайно складною, оскільки за

рівнем грамотності ми займаємо одне з перших місць у світі, а за рівнем добробуту знаходимося серед 40% останніх країн світу. За кількістю інженерів і вчених ми у перших 25% країн світу, а за часткою експорту високих технологій перебуваємо на останніх позиціях.

Таким чином, Україна повинна інтегруватися у глобальну економіку, ясна річ, не у ролі сировинного придатку (це місце вона вже займає), а як рівноправний учасник світового цивілізаційного процесу. Цей процес об'єднує науково-технічну та інформаційну революції, розвиток високоосвіченого людського потенціалу, формування на цій основі інтелектуального капіталу, всеохоплюючі інновації виробництва, подальше перетворення всієї системи міжнародного поділу праці. Головним завданням у соціальній сфері має стати цілеспрямоване забезпечення надійних передумов реалізації прав та свобод громадян в усіх їх виявах, утвердження середнього класу – основи політичної і економічної стабільності та демократизації суспільства, значне обмеження загрозливої диференціації доходів населення та подолання бідності. Отже, консолідуючою, нормативною моделлю суспільного устрою, яка дозволяє поєднати цінності різних ідеологій у структуру, що не суперечить нашій ментальності, повинна стати інтегративна ідеологія, яка б об'єднала всю країну. Ідея євроінтеграції може бути доповнена національною ідеєю, що пов'язана з конкурентоспроможністю країни та процесами глобалізації.

Література

1. Донцов Д. Ідеологія чинного націоналізму // Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К., 2000.
2. Лісовий В. Що таке національна (українська ідея) // Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К., 2000.